

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради Бердянського
державного педагогічного
університету
від 02.09.2021 р., протокол №01

Педагогіка

(назва освітнього компоненту)

ПРОГРАМА

обов'язкової навчальної дисципліни

підготовки _____ бакалавра
(назва ступеня вищої освіти)

спеціальності _____ 014 Середня освіта
(шифр і назва спеціальності)

предметної спеціальності _____ 014.01 українська мова і література
(шифр і назва предметної спеціальності)

освітньо-професійної програми _____ «Середня освіта (українська мова і
(назва освітньо-професійної програми)
література)»

Бердянськ, 2021

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Щербакова Н. М., доцентка кафедри педагогіки, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету 17.06.2021 р., протокол №10.

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «Педагогіки» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Середня освіта (українська мова і література)» підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта, предметної спеціальності 014.01 українська мова і література.

Предметом навчальної дисципліни «Педагогіка» є теоретичні засади виховання, навчання і розвитку особистості.

Міждисциплінарні зв'язки: філософія, психологія, сучасні інформаційні технології, основи наукових досліджень.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Педагогіка» є опанування теоретичними знаннями із загальної педагогіки; формування вмінь моделювати освітній процес у закладах загальної середньої освіти згідно з сучасними вимогами, формування системного педагогічного мислення, професійної самосвідомості.

1.2. Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Педагогіка» є сформулювати цілісне уявлення про педагогіку як науку; забезпечити опанування основними педагогічними поняттями; ознайомити із сутністю, принципами, методами, організаційними формами процесів навчання й виховання; формувати розуміння сутності зв'язків між теорією педагогічної науки та практикою педагогічної діяльності; ознайомити з науковими засадами організації освітнього процесу; сформулювати уявлення про особливості організації, функціонування системи загальної середньої освіти: нормативно-правову базу, зміст основних нормативно-правових документів, соціально-правовий статус учителя в Україні, типи ЗЗСО; формувати дослідницькі уміння, досвід роботи з навчальними посібниками, науковою літературою, періодичними виданнями, іншими джерелами інформації; ознайомити з метою, видами та формами методичної роботи, її значенням для підвищення результативності роботи закладу освіти, атестацією педагогічних працівників; стимулювати суб'єктів учіння до систематичної самостійної пізнавальної діяльності, посилення мотиваційного компонента, формування самооцінювальних дій; виховувати в майбутніх педагогів відповідальне ставлення до професійного навчання; забезпечити розвиток педагогічного мислення студентів, формування вмінь вивчати педагогічні явища та процеси в їх взаємозв'язку з позиції творчого підходу.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких компетентностей та продемонструвати результати навчання:

ЗК 1	Здатність діяти відповідально й свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізовувати свої права й обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку (громадянська компетентність).
ЗК 2	Здатність до особистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціально компетентність).
ЗК 3	Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність).
ЗК 4	Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети (лідерська компетентність).
ЗК 5	Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розуміння проблем, ініціатив-

	ності та підприємливості (підприємницька компетентність).
ПК 2.1	Здатність моделювати зміст навчання української мови та української літератури відповідно до обов'язкових результатів навченості учнів.
ПК 2.2	Здатність формувати та розвивати в учнів ключові компетентності та вміння, спільні для всіх компетентностей, засобами української мови та української літератури.
ПК 2.3	Здатність здійснювати інтегроване навчання.
ПК 2.4	Здатність добирати й використовувати сучасні та ефективні методики й технології навчання української мови та української літератури.
ПК 2.5	Здатність розвивати в учнів критичне мислення.
ПК 2.6	Здатність здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів з української мови та української літератури на засадах компетентнісного підходу.
ПК 2.7	Здатність формувати ціннісні ставлення в учнів засобами української мови та української літератури.
ПК 2.8	Здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й породження зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах українською мовою, володіти методикою розвитку мовлення учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт.
ПК 4.2	Здатність використовувати стратегії роботи з учнями, що сприяють розвиткові їхньої позитивної самооцінки, я-ідентичності.
ПК 4.3	Здатність формувати мотивацію учнів та організовувати їхню пізнавальну діяльність.
ПК 5.2	Здатність конструктивно й безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу.
ПК 5.3	Здатність усвідомлювати та поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі.
ПК 6.1	Здатність до суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями в освітньому процесі.
ПК 6.2	Здатність залучати батьків до освітнього процесу на засадах партнерства.
ПК 6.3	Здатність працювати в команді із залученими фахівцями, асистентами вчителя для надання додаткової підтримки особам з особливими освітніми потребами.
ПК 7.2	Здатність до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами.
ПК 7.3	Здатність забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного учня, залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей, інтересів.
ПК 8.1	Здатність організовувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'я-збережувальні технології в освітньому процесі.
ПК 8.2	Здатність формувати в учнів культуру здорового та безпечного життя.
ПК 9.1	Здатність проєктувати осередки навчання, виховання й розвитку учнів.
ПК 10.1	Здатність прогнозувати результати освітнього процесу.
ПК 10.2	Здатність планувати освітній процес.
ПК 11.1	Здатність організовувати процес навчання, виховання й розвитку учнів.
ПК 11.2	Здатність організовувати різні види й форми навчально-пізнавальної діяльності учнів у мовній і літературній освіті.
ПК 12.1	Здатність здійснювати оцінювання й аналіз результатів навчання учнів з української мови та української літератури.
ПК 12.2	Здатність забезпечувати самооцінювання та взаємооцінювати результатів навчання з української мови та української літератури.
ПК 13.1	Здатність використовувати інновації в навчанні української мови та української літератури.
ПК 13.2	Здатність застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності.
ПК 14.1	Здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності й визначати індивідуальні професійні потреби.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 6 кредитів ЄКТС / 180 години.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

2. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Теоретичні та методологічні засади педагогіки. Педагогіка як наука. Предмет і завдання педагогіки. Етапи розвитку педагогічної науки. Джерела педагогічної науки. Основні педагогічні категорії. Система педагогічних дисциплін. Зв'язки педагогіки з іншими науками. Аксиологічні основи педагогіки.

Сутність науково-педагогічного дослідження. Методологія та методика педагогічного дослідження. Методи науково-педагогічного дослідження. Науково-категорійний апарат педагогічного дослідження. Послідовність етапів організації і проведення науково-педагогічного дослідження.

Людина як організм, індивід, особистість, індивідуальність. Поняття про розвиток людини. Рушійні сили та закономірності розвитку особистості.

Чинники формування особистості. Спадковість і розвиток. Природні задатки як передумова розвитку людини. Проблема успадкування спеціальних задатків, моральних якостей.

Вплив середовища на розвиток і формування особистості. Види середовища. Соціалізація людини.

Виховання – визначальний чинник формування особистості.

Діяльність як чинник розвитку особистості.

Зарубіжні теорії розвитку особистості.

Вікова періодизація в педагогіці. Педагогічна характеристика учнів.

Освіта як соціокультурний феномен. Нормативно-законодавча база, що регулює систему освіти України: Концепція Нової української школи. Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту». Поняття про систему освіти в Україні. Стратегічні завдання та пріоритетні напрями реформування освіти в Україні. Принципи побудови системи освіти. Структура системи освіти.

Академічна доброчесність. Принципи академічної доброчесності. Мотивація до роботи і навчання в ціннісно чесній академічній спільноті.

Освітнє середовище. Теорія і практика облаштування шкільних просторів — освітнього для учнів і робочого для вчителів.

Поняття і сутність цілісного педагогічного процесу. Педагогічна взаємодія як сутнісна характеристика цілісного педагогічного процесу. Закономірності та принципи цілісного педагогічного процесу. Сучасні підходи до організації педагогічного процесу

Тема 2. Теоретичні засади навчання. Дидактика як теорія освіти і навчання. Історія становлення та розвитку дидактики. Гуманістична концепція та особистісно орієнтований підхід як методологічна основа дидактики. Об'єкт і предмет дидактики. Функції дидактики. Завдання дидактики на сучасному етапі розвитку педагогічної науки. Основні категорії дидактики. Система дидактичних дисциплін. Зв'язки дидактики з іншими науками (суспільними, психологічними, біологічними та ін.). Українська народна дидактика, її мета, завдання та зміст.

Поняття процесу навчання. Навчання як вид пізнавальної діяльності людини. Функції процесу навчання. Структура процесу навчання. Діяльність педагога в процесі навчання. Навчально-пізнавальна діяльність учнів.

Закони дидактики як вищий рівень узагальнення залежності між явищами процесу навчання.

Поняття закономірностей педагогічного процесу.

Поняття принципів навчання. Різні підходи до класифікації принципів навчання. Характеристика принципів навчання. Правила навчання.

Поняття змісту освіти. Компоненти змісту освіти. Історичний характер змісту освіти. Теорії формування змісту освіти. Сучасні вимоги до відбору змісту освіти. Оновлення змісту освіти в умовах реформування школи.

Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Нормативні документи, які регламентують зміст базової і повної загальної середньої освіти. Зміст освіти в зарубіжній школі.

Тема 3. Організація процесу навчання. Поняття методів навчання. Діалектика взаємозв'язку методів з іншими компонентами процесу навчання. Об'єктивна та суб'єктивна частина методу навчання. Функції методів навчання. Прийом як частина методу і самостійна дидактична категорія.

Класифікація методів навчання. Різні підходи до класифікації методів навчання. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.

Методи стимулювання навчальної діяльності учнів.

Методи контролю і самоконтролю в навчанні. Критерії вибору і поєднання методів навчання.

Поняття про засоби навчання.

Поняття форм організації навчання. Класифікація форм організації навчання. Генезис систем навчання. Урок як форма організації навчання. Вимоги до сучасного уроку. Типи і структура уроків. Організація навчальної діяльності учнів на уроці.

Підготовка вчителя до уроку. Зміст попередньої та безпосередньої підготовки вчителя до уроку. Діяльність учителя у процесі реалізації плану уроку.

Нестандартні уроки.

Позаурочні форми організації навчання.

Моніторинг результатів навчання, його функції, принципи. Етапи моніторингу. Складові моніторингу навчання. Види, форми, методи перевірки. Оцінювання знань, умінь і навичок. Оцінювання рівня навчальних досягнень учнів. Поняття компетентності як результату засвоєння учнями змісту освіти. Підсумкове та формувальне оцінювання. Ключові знання і вміння вчителя під час оцінювання. Види оцінювання. Алгоритм діяльності вчителя щодо організації формувального оцінювання. Техніки формувального оцінювання. Критерії формувального оцінювання. Облік результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Тема 4. Теоретичні засади виховання. Процес виховання, його специфіка, структурні елементи, рушійні сили, внутрішні і зовнішні суперечності. Поняття про мету виховання. Ідеал всебічно і гармонійно розвиненої особистості. Мета національного виховання на сучасному етапі розвитку нашої держави. Головні завдання виховання.

Особливості організації процесу виховання в закладах загальної середньої освіти. Управління процесом виховання, його сутність. Сучасні концепції виховання.

Самовиховання, його сутність, умови, етапи, прийоми реалізації. Перевиховання, його сутність, функції, етапи, принципи реалізації.

Педагогічні закономірності виховання. Принципи виховання. Співвідношення закономірностей і принципів виховання. Характеристика основних принципів виховання. Єдність і взаємозв'язок принципів виховання в педагогічному процесі.

Поняття «зміст виховання». Основні напрями змісту національного виховання.

Моральне виховання – найважливіше завдання школи й основа змісту виховання.

Поняття «розумове виховання учнів» та «розумова культура», їх специфіка і взаємодія.

Мета і сутність, завдання і зміст, основні напрями естетичного виховання учнів у шкільній практиці. Показники та рівні сформованості естетичної культури школяра.

Екологічне виховання учнів: мета і сутність, завдання і зміст, основні напрями. Показники та рівні сформованості екологічної культури школяра.

Фізичне виховання учнів. Трудове виховання і професійна орієнтація. Статеве виховання. Гендерне виховання – нагальна потреба сучасної освітньої системи. Національне виховання.

Сутність понять «метод виховання», «прийом виховання», «засоби виховання». Вибір методу та ефективність його використання. Класифікація методів виховання:

методи формування свідомості; методи формування суспільної поведінки; методи стимулювання діяльності та поведінки; методи контролю й аналізу рівня вихованості. Характеристика основних груп методів виховання. Застосування методів виховання в умовах організації сучасного освітнього процесу. Форми організації процесу виховання.

Тема 5. Методичне керівництво виховним процесом у школі.

Педагогіка партнерства – основа взаємодії суб'єктів освітньої діяльності. Взаємодія суб'єктів виховного процесу

Професійно-педагогічні вимоги до особистості класного керівника. Його функції і обов'язки. Організаційно-педагогічна робота класного керівника. Планування й облік роботи класного керівника. Напрями та форми роботи класного керівника. Взаємодія класного керівника з учнями, характер відносин у системі «класний керівник-клас-учень», «класний керівник-актив класу», «класний керівник-клас-учень- батьки». Виявлення ефективності виховання. Принципи превентивної педагогічної діяльності.

Сім'я – виховне середовище дитини. Види і типи сімей та особливості їх впливу на дитину. Конвенція «Про права дитини» як законодавча і моральна основа взаємин дорослих та дітей. Тенденції сімейного виховання в сучасному суспільстві. Національні традиції.

Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні про основні завдання та зміст сімейного виховання відповідно до вікових особливостей дитини. Взаємозв'язок школи та сім'ї. Педагогіка партнерства. Педагогічна етика і такт у взаємовідносинах з батьками дітей. Спілкування – основний шлях взаємодії вчителя з батьками. Особливості проведення батьківських зборів. Індивідуальні зустрічі з батьками. Шляхи залучення батьків до освітнього процесу. Педагогічна просвіта батьків.

Колектив як соціокультурне середовище виховання і розвитку. Поняття «колектив», його сутність, ознаки, функції, структура. Поняття «дитячий колектив», його особливості. Особливості розвитку дитячого колективу. Стадії розвитку учнівського колективу (за А. Макаренком та за А. Лутошкіним). Розвиток внутрішньоколективних відносин як важливої умови формування морального досвіду школярів. Учнівське самоврядування. Погляди А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського на розвиток дитячого колективу. Схема вивчення особистості учня та колективу.

Тема 6. Організація освітнього процесу в сучасній школі.

Сутність поняття “технології навчання”. Класифікація технологій. Принципи відбору педагогічних технологій та забезпечення педагогічного процесу. Таксономія Блума.

Інтерактивна технологія навчання. Проектна технологія навчання.

Технологія розвитку критичного мислення учнів.

Сутність та зміст поняття «педагогічне спілкування». Функції спілкування. Етапи педагогічного спілкування. Стилі педагогічного спілкування. Установка в процесі педагогічного спілкування. Конфлікт у педагогічному спілкуванні, шляхи його вирішення.

3. Рекомендована література

Основна

1. Березюк О. С., Власенко О. М. Дидактика: теорія і практика : навч.-метод. посіб. Житомир : ЖДУ ім. Івана Франка, 2017. 211 с. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/25153/1/%D0%94%D0%B8%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0.%20%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%8E%D0%BA%20%D0%9E.%D0%A1.%2C%20%D0%92%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%9C..pdf>
2. Вагнер Т., Дінтерсміт Т. Мистецтво навчати. Як підготувати дитину до реального життя / пер. з англ. Н. Борис. 2-ге вид. Київ: Наш формат, 2018. 312 с.
3. Варій М. Й., Ортинський В. Л. Основи психології і педагогіки : підруч. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2017. 548 с.

4. Гевко О. І. Класний керівник у системі виховної роботи школи : навч. посіб. для студ. усіх спец. ОР «Бакалавр». Дрогобич : РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2014. 105 с.
5. Зайченко І. В. Педагогіка : підруч. 3-тє вид., перероб. та доп. Київ: Ліра-К, 2016. 608 с.
6. Каменєва Т. М. Теоретичні основи навчання : навч.-метод. посіб. Київ : МНУЦ, 2018. 282 с. URL: http://www.irtc.org.ua/dep105/publ/2018/Teor_osnovi_navtshannya.pdf
7. Пащенко М. І., Красноштан І. В. Педагогіка. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 228 с.
8. Про загальну середню освіту : Закон України від 13.05.1999 р. № 651-XIV. Редакція від 09.08.2019, підстава – 2745-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14>
9. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80>
10. Педагогіка : баз. підруч. / кол. авторів; за ред. І. Ф. Прокопенка. Київ : Фоліо, 2015. 572 с.
11. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf>.
12. Робінсон К., Ароніка Л. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту / перекл. з англ. Г. Лелів. Львів : Літопис, 2018. 256 с.
13. Щербакова Н. М. Педагогіка : навч.-метод. посіб. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2021. 273 с.
14. Ярошук Л. Г. Теорія та методика виховання: навч. посіб. Бердянськ, 2017. 374 с. URL: <http://bdpu.org:8080/bitstream/123456789/919/1/Yaroshchuk%20L.%20%20Teoriya%20ta%20metodyka%20vykhovannya.pdf>

Додаткова

1. Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів / уклад. Ходанич Л. П., Палько Т. В. Ужгород, 2018. URL: <https://naurok.com.ua/korotkiy-slovník-terminiv-nush-dlya-profesiynogo-movlennya-vchitelya-2018-rik-17057.html>
2. Словник термінів і понять з дисципліни «Загальні основи педагогіки» та «Дидактика» для студентів денної та заочної форми навчання спеціальності «Початкова освіта» / уклад. К. І. Гоцуляк. Івано-Франківськ: ПНУ ім. Василя Стефаника, 2018. 38 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека БДПУ URL: www.bdpu.org/library
2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>

4. Словесні:

монологічні – розповідь, пояснення, лекція (інформаційна, проблемна, з елементами бесіди, з розбором конкретних ситуацій)

діалогічні – бесіда, навчальна дискусія, робота з книгою.

Наочні: спостереження, ілюстрування, демонстрування, відео методи.

Практичні : вправи різних типів, ситуаційне моделювання.

Методи планоїрного формування розумових дій і понять

Методи формування творчої діяльності

Проблемно-пошукові: проблемне викладання, самостійна робота, узагальнення, розв'язання проблемних завдань, аргументування рішень, взаємоопитування, алгоритмування.

Методи за логікою руху змісту навчального матеріалу

дедуктивні	індуктивні
традуктивні	конкретизація
аналіз	синтез
узагальнення	систематизація
порівняння	

Методи стимулювання та мотивації навчання

дискусії (пізнавальні, навчальні)
аналіз виробничих ситуацій
мозкова атака
імітаційні вправи
рольове та ігрове моделювання

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.**6. Система оцінювання.****Шкала оцінювання: національна та ЄКТС**

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
78-89	добре		B (добре)
65-77			C (добре)
58-64	задовільно		D (задовільно)
50-57			E (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни